IV

Roskies / 5217

געשיכטע נומער דריי

סטאנציע באראנאוויטש

דאס מאל זיינען מיר געווען נישט מער ווי א פאר מנינים ייִדן און מיר זיינען געזעסן אין וואגאן דריטער קלאס, מע קאן זאגן, בהרחבה. דאס הייסט, געזעסן זיינען, אייגנטלעך, נאר די, וועלכע האבן באציַיטנס פארכאפט ערטער. די איבעריקע זיינען געשטאנען אנגעלענט אף די צוויישנווענטלעך און האבן גענומען, פונדעסטוועגן, אן אנטייל אינעם שמועס גליַיך מיט די, וואס זיינען געזעסן. און דער שמועס איז געווען זייער א לעבעדיקער שמועס. אלע האבן גערעדט, אלע אינאיינעם, ווי געוויינלעך. ס'איז געווען אינדערפרי. דער עולם האט זיך אויסגעשלאפן, אפגעדאוונט, ווי עס איז איבערגעביסן, גוט אנגערייכערט זיך מיט פאפיראסן און מען איז געווען אויפגעלייגט, זייער אויפגעלייגט, אף צו ריידן. פון וואס? פון וואס איר ווילט. איטלעכן האט זיך געוואלט דערציילן עפעס א פרישס, א צאפלדיקס, אזעלכעס, וואס זאל צוציִען, אלע זאלן הארכן. עס האט זיך אבער נישט איַינגעגעבן קיינעם אויפצוהאלטן דעם עולם אף איין זאך. אלע מינוט איז מען אריבערגעלאפן פון איין ענין אפן אנדערן. אט רעדט מען, דאכט זיך, פונעם „אוראזשאי", א גערעט אף ווייץ און אף האבער, און אט איז מען אריבער (א סמיכות הפרשה!) אף מילחמה. נישט געהאלטן זיך בא דער מילחמה קיין פינף מינוט, טוט מען א שפרונג־אריבער גליַיך צו דער רעוואלוציע. פון דער רעוואלוציע גיט מען זיך א ווארף אין דער קאנסטיטוציע, און פון קאנסטיטוציע פאלט מען שוין במילא אריַין אין די פאגראמען, מיט די רציחות, רדיפות און נייע גזירות אף ייִדן, מיטן טריַיבעניש פון די דערפער, מיטן לויפעניש קיין אמעריקע, מיט די איבעריקע צרות און שלעק־פורעניות, וואס מע הערט זיך אן אין היַינטיקע שיינע ציַיטן: אנזעצן, עקספראפריאציעס, וואיענע פאלאזשעניע, תליות, הונגער, חלירע, פורישקעוויטש, אזעוו...

„א־ז־ע־וו!"

איינער האט ארויסגעלאזט דאס דאזיקע ווארט, איינער האט דערמאנט דעם דאזיקן נאמען — און דער גאנצער וואגאן איז געווארן אויפגעקאכט: אזעוו, און נאך א מאל אזעוו, און אבער א מאל אזעוו, און טאקע ווידער א מאל אזעוו.

— האט קיין פאראיבל נישט, איר זיַיט, וואס ארט איַיך, אלע בהמות. סע טוט זיך אביסל — אזשעוו! פכע! א גאנצער טארעראם — אזשעוו! וואס איז אזעלכעס אזשעוו? א ניקס, א יונגאטש, א פארך, א מוסר, א נול, א גארנישט שבגארנישט. איר זאלט מיך בעטן, וואלט איך איַיך דערציילט א מעשה פון א מסור, טאקע פון אונדזערן א קאמינקער, וואלט איר, וואס ארט איַיך, אליין געזאגט, אז אזשעוו איז א הונט אקעגן אים!

אט מיט אזא שפראך איז ארויס איינער פון די פאסאזשירן, וואס האבן נישט געהאט קיין ארט אין וואגאן און געהאנגען איבער אונדז אף די צווישנווענטלעך. איך דריי־אויס דעם קאפ און הייב־אויף די אויגן, דערזע איך א געפאקטן פארשוין אין א זיַידענעם שבתדיקן קאשקעט, מיט א רויטן קליַיענדיקן פנים, מיט שמייכלענדיקע אויגן און אן ציין פון פארנט. דאס הייסט, סאמע די פעדערשטע ציין פעלן אים, און מחמת דעריבער, אפנים, רעדט ער ארויס א זיַי"ן און א סמ"ך און א צד"י אביסל פיַיפנדיק, און טאקע דערפאר קומט־אויס בא אים נישט „אזעוו", נאר „אזשעוו".

מיר איז אט דער פארשוין באלד געפעלן געווארן. מיר איז געפעלן זיַין ברייטקייט, מיט זיַין שפראך, מיט זיַין האלטן אונדז אלעמען פאר בהמות. איך האב ליב, איך בין מקנא אזא ייִדן.

באקומען אומגעריכט פון א קאמינקער ייִדן אן אטעסטאט פון בהמות, איז דער גאנצער עולם געבליבן די ערשטע מינוט ווי געפלעפט, גליַיך ווי עמעצער וואלט זיי אפגעגאסן מיט א שעפל קאלט וואסער. מען איז אבער גיך געקומען צו זיך, אביסל זיך איבערגעקוקט איינס מיט דאס אנדערע און א זאג געטאן צום קאמינקער ייִדן:

— איר ווילט, מיר זאלן איַיך בעטן, בעטן מיר איַיך, מהכתיתי; דערציילט אונדז, וועלן מיר הארכן, וואס האט זיך אזעלכעס געטראפן בא איַיך אין קאמינקע? נאר למאי שטייט איר? פארוואס זיצט איר נישט? נישטא, זאגט איר, ווו? ייִדן! טוט זיך אביסל א רוק־צונויף! מאכט אן ארט! זיַיט זשע מוחל!

און דער עולם, וואס איז אזוי אויך געזעסן גענוג צונויפגערוקט, טוט זיך נאך אביסל א רוק־צונויף און מאכט אן ארט פארן קאמינקער ייִדן. און דער קאמינקער ייִד זעצט זיך אוועק גאנץ ברייטלעך (ווי א סנדקא אף א ברית, בשעת דער שמש טוט א געשריי: „קוואטער" און מע טראגט אריַין דאס קינד) — און ער פאררוקט דעם קאשקעט ארויף, פארקאטשעט די ארבל און הייבט אן מיט זיַין ברייטער שפראך בזה הלשון:

BARANOVICH STATION

This time there were no more than a few dozen of us Jews, and we sat in the third-class car in comparative comfort. That is, whoever had found a seat had one; the other passengers stood leaning against the walls of the compartments and joined in the conversation from there. And what lively conversation it was! As usual, everyone was talking at once. It was early in the day. We had all had a good night's sleep, said our morning prayers, grabbed a bite more or less to eat, and even managed to light up a few cigarettes, and we were all in the mood to talk—very much so, in fact. About what? About anything and everything. Everyone tried to think of some fresh, juicy item that would make all the others sit up and listen, but no one was able to hold the stage for long. The subject changed every minute. No sooner did it light on the recent harvest—that is, the wheat and oats crop—than it shifted, don't ask me why, to the war with Japan, while after barely five minutes of fighting the Japanese, we moved on to the Revolution of 1905. From the Revolution we passed to the Constitution, and from the Constitution it was but a short step to the pogroms, the massacres of Jews, the new anti-Semitic legislation, the expulsion from the villages, the mass flight to America, and all the other trials and tribulations that you hear about these fine days: bankruptcies, expropriations, military emergencies, executions, starvation, cholera, Purishkevich, Azef . . .

"A-z-ef!"

The name of that secret police spy who had informed on so many revolutionaries only needed to be mentioned for the whole car to be thrown into a turmoil: Azef, and more Azef, and still more Azef, and Azef once again.

"Mind you, you'll excuse me for saying so, but you're all a lot of cattle, you are! What's so special about Ashev? What bunkum! The whole world's up in arms about him, but who the Devil is he? A young punk, a no-good bum, a nobody, a stool pigeon, a nothing, a big fat zero! If you'd like, I can tell you a story about a stool pigeon, and a hometown boy from Kaminka at that, who makes Ashev look pale by comparison!"

These words were uttered by one of the standees who loomed over us from his place against a wall. I glanced up to have a look at him and saw a generously proportioned individual with a good silk cap on his head, twinkling eyes, a rosy, freckled face, and no front teeth. That is, his two front incisors were missing, which was apparently why he whistled when he spoke, so that "Azef" came out sounding like "Ashev."

I took a liking to the fellow right away. I liked the broad girth of him, the way he talked, even the names he called us. In fact, I like such Jews so much that I'm actually jealous of them.

Having been unexpectedly branded as cattle by the Jew from Kaminka, the whole car was as dumbfounded for a moment as if a bucket of cold water had been poured over everyone's head. It didn't take long, however, for the passengers to recover, exchange a few glances, and say to the Kaminka Jew:

"You want to be asked to tell us a story? All right, we're asking! Tell us what happened in Kaminka, we're curious. Only, what are you standing for? Why don't you have a seat? There aren't any, you say? Jews! Shove over a bit! Make room, please."

Whereupon all of us, though we were already squeezed tightly together, squeezed together even more to make room for the Kaminka Jew. He sat himself broadly down, spreading out his knees like a godfather at a circumcision when the baby is placed in his lap, pushed back the cap on his head, rolled up his sleeves, and commenced in his broad manner of speaking:

— הערט־זשע צו, מיינע ליבע ייִדן. אָט דאָס, וואָס איך וויל אייך דערציילן, איז, זאָלט איר וויסן, נישט קיין פּזמון, וואָס מע לייענט אין א ביכל פון די ביכלעך, און נישט קיין בבא־מעשה פון טויזנט און איין נאכט. דאָס איז א געשיכטע, פארשטייט איר מיך, וואָס האָט זיך פארלאָפן, וואָס ארט אייך, טאקע בא אונדז אין קאמינקע. מיין טאטע, עליו השלום, האָט דאָס מיר אליין דערציילט, אז ער האָט דאָס געהאָרכט פון זיין טאטן דערציילן וויפל מאָל. ס'איז א סברה, אז די גאנצע מעשה איז געווען פארשריבן בא אונדז ערגעץ אין אן אלטן פנקס, וואָס איז שוין לאנג פארברענט געוואָרן. איר מעגט אייך לאכן, נאָר איך זאָג אייך, אז ס'איז אן עבירה, וואָס דער פנקס איז פארברענט געוואָרן. דאָרטן איז געווען, זאָגט מען, באשריבן זייער שיינע מעשיות, א סך שענערע פון די וואָס דרוקן זיך אין די היינטיקע מעשה־ביכלעך און גאזעטן.

בקיצור המעשה — דאָס איז געווען בימי ניקאָלאַי הראשון, אין די צייטן פון גנאָט. וואָס שמייכלט איר? איר ווייסט דען, וואָס גנאָט הייסט? גנאָט הייסט — מע פלעגט גנאָטעווען, טרייבן „קאָליסטראָי" וואָס איז אזעלכעס „קאָליסטראָי"? ווייסט איר ווידער נישט? דארף מע אייך, הייסט עס, קלאָר מאכן. שטעלט אייך פאָר — פון ביידע זייטן שטייען אויסגעשטעלט סאָלדאטן מיט אייזערנע ריטער, און איר שפּאַצירט זיך דורך, וואָס ארט אייך, א מאָל עטלעכע און צוואנציק הין און צוריק, איך בעט איבער אייער כבוד, א נאַקעטער, ווי די מאמע האָט אייך געהאט און מע טוט אייך דאָס, וואָס דער רבי האָט אייך געטאָן אין חדר דערפאר, וואָס איר האָט נישט געוואָלט לערנען... ווייסט איר שוין דעם טעם פון „טרייבן קאָליסטראָי"? אצינד קאָנט איר האָרכן ווייטער.

ויהי היום — טרעפט זיך א מעשה. עס קומט אָן פונעם גובערנאַטאָר, — וואסילטשיקאָוו איז דעמאָלט געווען גובערנאַטאָר, — מע זאָל גנאָטעווען איינעם א ייִדן מיטן נאָמען קיווקע. ווער איז געווען אָט דער קיווקע, און וואָס האָט ער אזעלכעס פארזינדיקט — קאָן איך אייך אקוראט נישט זאָגן. א סברה, אז בטבע איז ער געווען א ייִד א שענקער, עפּעס גאָרנישט אזא־נ־אָנזיכטיק מענטשל, און נאָך אן אלטער בחור, א פארזעסענער דערצו. באדארף אים גאָט אריינגעבן א זין, און ער צערעדט זיך איינמאָל מיט די גויִים אין שענק, זונטיק איז דאָס געווען, וועגן גאָט־זאכן. „נאש באָג, וואש באָג" — א וואָרט פאר א וואָרט, מע האָט אראָפּגעבראכט דעם סטאראָסטע מיטן פּריסטאוו און מע האָט געמאכט, וואָס ארט אייך, א פּראָטאָקאָל. נעמ־זשע, דו שענקער איינער, שטעל־אוועק אן עמער בראָנפן, וועט ווערן אויס פּראָטאָקאָל! זאָגט ער: „ניין! קיווקע נעמט נישט זיין וואָרט צוריק". ער איז נאָך אן עקשן אויף צו די צרות. וואָס האָט ער געמיינט? ער האָט געמיינט, מע וועט אים מן הסתם אָפּשטראָפן מיט א דריַיערל, און א גוטן טאָג. ווער וועט זיך גיין ריכטן, אַף אזא משפט, אז פאר אזא נאריש וואָרט זאָל מען טרייבן א מענטשן „קאָליסטראָי"? בקיצור המעשה, מע האָט אויפגעכאפּט דעם בחור און מע האָט אים, וואָס ארט אייך, איינגעזעצט אין חד־גדיא אריין, ביז מע וועט אים אָפּציילן מחילה פינף־און־צוואנציק שמיץ מיטן גאנצן פאראד, אזוי ווי גאָט האָט געבאָטן.

מילא, פארשטייט איר דאָך מסתמא, וואָס ס'האָט זיך אָפּגעטאָן בא אונדז אין קאמינקע, אז מע האָט דערהערט אזא מעשה. און ווען דארף זיך טרעפן אזא־נ־אומגליק? דווקא באנאכט, און דווקא אקעגן שבת. אזוי, אז מען איז אויפגעשטאנען אינדערפרי און געקומען אין שול — א ויצעקו: „מע האָט איינגעזעצט קיווקען!"... „מע האָט אים געמשפּט גנאָט!"... „גנאָט?"... „פאר וואָס? פאר ווען?"... „פאר א נארישקייט, פאר א וואָרט"... „א בילבול?"... „וואסער בלבול? א ייִד האָט א לאנגע צונג!".. „אכצן מאָל א לאנגע צונג, אָבער גנאָט? סטייטש גנאָט!... וואָס הייסט, מע וועט גנאָטעווען א ייִדן? אונדזערן, א קאמינקער?!"...

אָט אזוי האָט דאָס געקאָכט, ווי אין א קעסל, דעם גאנצן שבת, ביז שבת־צו־נאכטס. שבת־צו־נאכטס, נאָך הבדלה, איז מען אריינגעפאלן מיט א גוואלד צו מיין זיידן (רב ניסל שאפּירא האָט מען אים גערופן): „ס'טייטש, רב ניסל,, וואָס שווייגט איר? ווי קאָנט איר דאָס דערלאָזן אזא זאך, מע זאָל שמייסן א ייִדן, אונדזערן, א קאמינקער?!"...

וועט איר דאָך מסתמא פרעגן, וואָס איז מען דאָס געלאָפן גראָד צו מיין זיידן? באדארף איך אייך זאָגן, אז מיין זיידע (זאָל האָבן א ליכטיקן גן־עדן) איז געווען — נישט ווייל איך וויל מיך דאָ פאר אייך באַרימען — דער גרעסטער, דער שענסטער, דער רייכסטער, דער פארנעמסטער בעל־הבית אין שטאָט, און חשוב בא נאטשאלסטווע, און טאקע א גרויסער קאָמפּעטנטש דערצו. אויסגעהערט דעם גוואלד, האָט ער זיך פּאַוואָלינקע דורכגעשפּאצירט עטלעכע מאָל הין און צוריק איבערן שטוב (אזא טבע האָט ער געהאט: אז ער פלעגט עפּעס טראכטן — דערציילט דער טאטע, עליו השלום, — האָט ער ליב געהאט ארומצושפּאצירן עטלעכע מאָל הין און צוריק). נאָכדעם האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און א זאָג געטאָן: „קינדער! גייטס אהיים. איר זאָלט גאָר קיין יסורים נישט האָבן. עס וועט, אם ירצה השם, זיין רעכט; אין קאמינקע האָבן מיר נאָך, דאנקען גאָט, ביז אהער נישט געהאט קיין געשמיסענעם, און מיר וועלן, מיט גאָטס הילף, ווייטער אויך נישט האָבן"...

"Listen well, my dear friends, because what I'm about to tell you, I want you to know, is not some opera or fairy tale. It's a true story, mind you, that took place right in Kaminka. My own father, God rest him, told it to me himself, and he heard it more than once from his father. I've heard it said that the whole thing was even written down in an old chronicle that was burned long ago. You can laugh all you like, but I tell you it's a crime it was, because it had some fine stories in it—a sight better than what's printed in your magazines and storybooks these days.

"In a nutshell, it happened in the reign of Nikolai the First, back in the days of the gauntlet. But what are you smiling at? Do you know what the gauntlet meant? The gauntlet meant getting flogged while you ran it. You still don't know what it was? In that case, I'd better spell it out for you. Just imagine, then: two rows of soldiers with iron maces stand facing each other, and you go for a little stroll between them some twenty times or more, and in your birthday suit, mind you, while they do what the rabbi did in the schoolroom when you weren't paying attention to your lessons . . . Do you know what running the gauntlet is now? Then we're ready to begin.

"Once upon a time it so happened that the governor—Vassilchikov it was, I believe—ordered a Jew named Kivke to run the gauntlet. Exactly who this Kivke was, or what he had done, are details I can't tell you. Some say he was no great shakes, just a tavern keeper, and an old sourpuss of a bachelor at that. One Sunday, though, when he was chatting with some Russians in his tavern, God put it into his head to argue religion with them: your God, our God . . . until one thing led to another and the village elder and the constable were brought and charges of blasphemy drawn up. All he had to do, that barman, was give them a barrel of vodka and the whole thing would have been forgotten. But on top of everything else, he was stubborn: no, he says, Kivke takes nothing back! What must he have thought? He must have thought he'd be slapped with a three-ruble fine and business would go on as usual. Who could have guessed that he'd be made to run the gauntlet because of a few foolish words? In short, they took the old boy and threw him into the cooler until an honor guard could give him twenty-five good whacks of the mace, as God in His wisdom had decreed.

"Well, I hardly need to tell you what went on in Kaminka once the story got out. And when did the bad news break? At night—and not only at night, but on a Friday night too. The next morning, when everyone came to the synagogue for Sabbath services, the place was in an uproar. 'Kivke's in the clink!' . . . 'He's been given the gauntlet!' . . . 'The gauntlet? How come? What for?' . . . 'For nothing. For a few words' . . . 'He's been framed!' . . . 'What kind of framed? He's a Jew with a mouth that's too big for him!' . . . 'It can be eighteen sizes too big, but the gauntlet? How can they do that to him?' . . . 'Since when do Jews run the gauntlet? And a local Kaminka Jew yet!' . . .

"All day long the Jews of Kaminka stewed as if in a pot. On Saturday night, as soon as the Sabbath was over, they ran crying to my grandfather—Reb Nissl Shapiro was his name. 'Why don't you say something, Reb Nissl? How can you allow a Jew, and a Kaminkan no less, to be flogged?'

"You must be wondering why they all ran to my grandfather. I don't mean to boast, mind you, but I have to tell you that my grandfather, may his soul dwell in Paradise, was the richest, most important, most cultured, most highly thought-of Jew in town, and a very brainy man with high connections. When he heard what the trouble was, he paced up and down the floor a few times (when he was thinking, my father told me, he always liked to pace back and forth), then stood still and announced: 'Children, go home! No one will be hurt. God willing, it will turn out all right; here in Kaminka, the Lord be praised, we've never had a Jew flogged yet, and with His help we never will.'

אָט מיט די ווערטער האָט זיי מײַן זיידע, עליו השלום, געזאָגט. און אין שטאָט האָט מען געוווּסט, אַז רב ניסל שאַפּיראָ זאָגט, איז געזאָגט. איבערפרעגן בײַ אים: ווי אַזוי און וואָס און ווען? — דאָס האָט ער פֿײַנט געהאַט. אַ ייִד אַ נגיד, פֿאַרשטייט איר מיך, און אַ תּקיף בײַ נאַטשאַלסטווע, און אַ קאָפּמענטש דערצו — פֿאַר אַזאַ מענטשן האָט מען דרך־ארץ. און וואָס זאָלט איר קלערן? — אַזוי ווי דער זיידע האָט געזאָגט, אַזוי איז געווען. וואָס־זשע איז געווען? וועט איר הערן ווײַטער.

דערזען, אַז דער עולם אין וואַגאָן איז שוין גענוג געשפּאַנט און מע וויל הערן, וואָס וועט זײַן ווײַטער, האָט זיך דער קאַמינקער ייִד אָפּגעשטעלט, אַרויסגענומען פֿון קעשענע אַ גרויסן פּאָרטאַבאַק און פּאַוואָלינקע צונויפֿגעדרייט אַ פּאַפּיראָס. עטלעכע מיטאַמאָל האָבן זיך אַ וואָרף געטאָן אים געבן פֿײַער. אַזאַ חשוב איז געוואָרן אָט דער ייִד אין וואַגאָן. נאָכדעם, ווי ער האָט פֿאַררויכערט און פֿאַרצויגן זיך מיטן פּאַפּיראָס, האָט ער זיך גענומען צו דער געשיכטע מיט מער פֿרישקייט.

— אַצינד וועט איר הערן, וואָס אַ ייִד אַ חכם טוט אויף. איך מיין טאַקע דעם זיידן מײַנעם, זכר צדיק לברכה. ער איז זיך מיישב און טוט־אָפּ אַ קלייניקייט. דהיינו: ער רעדט־אָפּ מיט נאַטשאַלסטווע, אַז דער פֿאַרמשפּטער, קיווקע הייסט עס, זאָל אויף אַ מינוטקעלע נעמען, וואָס אַרט אײַך, און געבן אַ שטאַרב־אַוועק, טאַקע אין טורמע זיצנדיק... וואָס קוקט איר מיך אָן? איר פֿאַרשטייט נישט? צי איר האָט מורא, מע האָט אים חלילה געסמט? שרעקט אײַך נישט. בײַ אונדז סמט מען נישט. וואָס־זשע דען? מע האָט דאָס אָפּגעאַרבעט אַ סך שענער. מע האָט אָפּגעמאַכט אַזוי, אַז דער פֿאַרמשפּטער זאָל זיך לייגן שלאָפֿן געזונט און שטאַרק, און אַז ער וועט אויפֿשטיין אינדערפֿרי, זאָל ער אויפֿשטיין אַ געשטאָרבענער... האָט איר שוין צעקײַט? צי מע דאַרף אײַך טאַקע אַרײַנלייגן אַ פֿינגער אין מויל אַרײַן, איר זאָלט אים אָפּבײַסן?...

כך הווה. איינמאָל אינדערפֿרי קומט צו גיין אַ שליח פֿון דער טורמע מיט אַ פּאַפּיר צו מײַן זיידן: באשר בכן, אַזוי ווי ס'איז געשטאָרבן הײַנטיקע נאַכט אין טורמע אַ ייִד מיטן נאָמען קיווקע, און אַזוי ווי מײַן זיידע איז ראש וראשון און גבאי אין חברה קדישא, על כן זאָל מען זען, הייסט עס, מע זאָל דעם געשטאָרבענעם צונעמען, ברענגען אים, הייסט עס, צו קבר־ישראל... וואָס זאָגט איר אויף דאָס שטיקל אַרבעט? איאָ גוט? האָט־זשע צײַט. פֿרייט זיך נישט. נישט אַזוי גיך טוט זיך עס, ווי סע רעדט זיך. פֿאַרגעסט נאָר נישט, אַז דאָס איז נישט עפּעס גלאַט אַזוי אַ ייִד איז געשטאָרבן. דאָ איז דאָך אַרײַנגעמישט עפּעס סאָלדאַטסקע קנעפּ... גובערנאַטאָר... גנאָט... אַ ווערטעלע?!... ראשית חכמה, האָט מען באַדאַרפֿט זען, מע זאָל אים נישט פּאָלמעסן. דערצו האָט מען באַדאַרפֿט אָנקומען, געוויינלעך, צום דאָקטער, אַז דער דאָקטער זאָל, הייסט עס, אַרויסגעבן אַ פּאַפּיר כתוב וחתום, אַז ער האָט בודק געווען דעם נפֿטר תּיכּף ומיד נאָכן טויט און ער געפֿינט, אַז דער נפֿטר איז נפֿטר געוואָרן פֿון האַרצקלאַפּעניש, אַזאַ מין אַפּאָפּלעקציע, נישט דאָ געדאַכט... אויך מיט דער איבעריקער נאַטשאַלסטווע האָט מען אָפּגעשמועסט, אַלע זאָלן זיך געבן אַ שרײַב־אונטער אויפֿן דאָזיקן פּאַפּיר און פֿאַרטיק. אויס קיווקע. געשטאָרבן קיווקע.

מילא, וואָס דאָס האָט אָפּגעקאָסט דער שטאָט — מעגט איר זיך אַלע דאָ אין וואַגאָן ווינטשן פֿאַרדינען יעדן חודש. טאָמער האָט איר מורא, שטיי איך צו צו אײַך פֿאַר אַ שותּף. און אַלץ ווער? דער זיידע, עליו השלום. אויף מײַן זיידן האָט מען זיך געקאָנט פֿאַרלאָזן. ער האָט דאָס אָפּגעאַרבעט, פֿאַרשטייט איר מיך, שכלדיק און קונציק און קײַלעכיק און גלאַט, אַ־ום און אַרום. און טאַקע באותו היום, אַרום פֿאַרנאַכט, זײַנען געקומען די שמשים פֿון חברה קדישא מיט דער מטה און מע האָט אים אַוועקגעטראָגן פֿון דער טורמע מחילה אויפֿן הייליקן אָרט מיט גרויס כבוד, דאָס הייסט, אַ פּאָר סאָלדאַטן זײַנען נאָכגעגאַנגען נאָך דער מטה, און הינטן — די גאַנצע שטאָט. וואָס טויג אײַך, אָט דער קיווקע האָט זיך אויף אַזאַ לוויה אוודאי קיינמאָל נישט געריכט. און אַז מען איז געקומען צום טויער פֿון הייליקן אָרט, האָט מען די סאָלדאַטן געגעבן, וואָס אַרט אײַך, צו שיינע טרונק בראָנפֿן, און דעם בר־מינן האָט מען אַרײַנגעטראָגן אין הויף אַרײַן, און דאָרט איז שוין געשטאַנען צוגעגרייט שמעון דער בעל־עגלה (איך רוף אײַך אים אָן בײַם נאָמען, ווי מײַן טאַטע, עליו השלום, האָט מיר דערציילט) מיט פֿיר גוטע ברענענדיקע סוסים, און נאָך איידער דער האָן האָט אַ קריי געטאָן, איז שוין אונדזער בן־מינן געווען, וואָס אַרט אײַך, העט־ווײַט, אויף יענער זײַט ראָגאַטקע און איז אַוועק אין אַ גוטער שעה אַ מזלדיקער גלײַך קיין ראַדיוויל, און פֿון דאָרטן — איבער דער גרענעץ, טיו־טיו, קיין בראָד.

"Those were my grandfather's very words, God bless him, and it was common knowledge in town that whatever Reb Nissl Shapiro said was as good as done. He just didn't like being badgered about how he intended to do it. When a Jew is rich and has connections, you understand, and he's as brainy as my grandfather, you learn to tread lightly with him. And you know what? It turned out exactly as he said it would. What did? Listen and I'll tell you."

Seeing that the whole car was waiting with baited breath to hear what happened next, the Jew from Kaminka paused, took out a large tobacco pouch from his pocket, and slowly rolled himself a cigarette. So important had he become that several passengers jumped up to offer him a light. Having taken a few puffs, he resumed his story with fresh vigor:

"Now see how a clever Jew operates—I mean my grandfather, God bless his memory. He thought the matter over and cooked up a little plan, which is to say, he persuaded the authorities that the sentenced man, Kivke, should take time out to die while still in prison . . . but why are you all staring at me? Don't you get it? Do you mean to tell me you think he was poisoned? Relax. That's not how it's done in Kaminka. What did happen, then? Something much more elegant: it was simply arranged for the sentenced man to go to bed fit as a fiddle one night and wake up a corpse in the morning . . . do you follow me now? Or do I have to feed it to you from a bottle?

"In a word, early one morning a messenger arrived from the prison with a message for my grandfather: Whereas notification is hereby given that a Jew named Kivke died in prison last night, and whereas Reb Nissl Shapiro is the president of the Burial Society, he, Reb Nissl, is requested to dispose of the deceased, that is, to see to his interment in the Jewish cemetery . . . How's that for a neat piece of work? Not bad, eh? But don't rush out to celebrate yet; it wasn't as easy as it sounds. Keep in mind that the departed wasn't just another dead Jew. There was military brass involved . . . and a governor . . . and a gauntlet waiting to be run . . . do you suppose all that's a laughing matter? The first order of business was preventing an autopsy, which meant going to the doctor and getting him to sign in black and white that he had examined the dead man and determined that the cause of death was conniptions of the heart, that is to say, general apoplexy, it shouldn't happen to you—after which there were various other authorities to be taken in hand too, because they all had to sign the same document. Only then was the dead man really dead. Bye-bye Kivke!

"Needless to say, everyone in this car would be glad to make in a month what it all cost the Jews of Kaminka—and if you have any doubts about the wager, I'll be happy to come in as your partner. And on whose say was the money laid out? On my grandfather's, may he rest in peace. That was a man you could trust. I tell you, the way he had it worked out down to the tiniest little detail was a masterpiece! That evening the sextons of the Burial Society came with a bier to receive the distinguished corpse in grand style and transport it with the highest honors from the prison to the graveyard—that is, with a detail of two soldiers followed by the entire town. You can well imagine that Kivke never dreamed of such a state funeral in his life. And when they reached the gates of the cemetery, the two soldiers were given some vodka to drink and the late departed was brought inside, where Shimon the coachman (I'm passing on his name to you as my father did to me) was waiting for him with a team of four swift horses. Before the cock crowed, mind you, our dead hero was well across the town line on his merry way to Radivil, and from there lickety-split across the Austrian border to Brody.

"It goes without saying that no one in Kaminka slept a wink that night until Shimon the coachman returned from Radivil. The

דאָס פֿאַרשטייט איר שוין אַליין מסתּמא, אַז ביז שמעון דער בעל־עגלה איז נישט געקומען צוריק פֿון ראַדיוויל, איז די שטאָט נישט געשלאָפֿן. אָן קעפּ איז מען אַרומגעגאַנגען. און ועל כּולם — דער זיידע, עליו השלום. וואָרעם אַ קשיא אויף אַ מעשה, טאָמער כאַפּט מען אים באַ דער גרענעץ, דעם שיינעם בר־מינן, קיווקען הייסט עס, און מע ברענגט אים צו פֿירן אַ לעבעדיקן, אַ געזונטן, דעמאָלט גייט דאָך אַוועק אַ גאַנצע שטאָט סך־הכּל סיביר... דערפֿאַר אָבער, אַז גאָט האָט געהאָלפֿן, שמעון דער בעל־עגלה איז געקומען בשלום צוריק פֿון ראַדיוויל מיט זײַנע ברענענדיקע סוסים און האָט געבראַכט צו פֿירן פֿון קיווקען אַ בריוול, געשריבן מיט זײַן אייגענער האַנט: „בקשתי להודיע אַז איך בין אין בראָד", — איז געוואָרן אין שטעטל ששון ושמחה! מע האָט געמאַכט אַ סעודה, טאַקע באַ מײַן זיידן אין שטוב, און מע האָט געשיקט רופֿן דעם סמאָטריטעל פֿון דער טורמע, מיטן פּריסטאַוו, מיטן דאָקטער, מיט דער איבעריקער נאַטשאַלסטווע, און מע האָט געהוליעט, כּלי־זמר האָבן געשפּילט, און מע האָט זיך אַזוי אָנגעשכורט, אַז דער סמאָטריטעל פֿון דער טורמע האָט זיך, וואָס אַרט אײַך, שטאַרק געקושט מיט מײַן זיידן און מיט דער גאַנצער משפּחה אפֿשר צען מאָל, און דער פּריסטאַוו האָט געטאַנצט, אַרום פֿאַרטאָג שוין, מחילה, אָן תּחתּונים, באַם זיידן אויפֿן דאַך. אַ קלייניקייט — פּדיון שבֿויים! אויסגעלייזט אַ ייִדן פֿון שמיץ! איז דאָך גוט? איאָ? האָט־זשע צײַט, מײַנע ליבע ייִדן, — אָט דאָ הייבט זיך ערשט אָן די רעכטע חתונה. אויב איר ווילט האָרכן ווײַטער, וועל איך אײַך בעטן איין ווײַלע מיר צוּוואַרטן. אָט דאָ אויף דער סטאַנציע מוז איך אַראָפּקריכן אויף אַ מינוטקעלע, אַ שמועס טאָן מיטן נאַטשאַלניק סטאַנציע, ער זאָל מיר זאָגן אַקוראַט, וויפֿל האָבן מיר נאָך קיין באַראַנאָוויטש. דאָס הייסט, פֿאָרן פֿאָר איך ווײַטער, נאָר אין באַראַנאָוויטש מוז איך אָפּשטײַגן און כאַפּן אַן אַנדער פּאָיעזד...

העלפֿט נישט. מע מוז וואַרטן. דער קאַמינקער פּאַרשוין גייט ריידן מיטן „נאַטשאַלניק סטאַנציע" מכּח באַראַנאָוויטש, און דער עולם דערווײַל טוט זיך אַ שמועס־איבער וועגן דעם קאַמינקער ייִדן מיט דער קאַמינקער געשיכטע:

— געפֿעלט אײַך דאָס ייִדל?

— אַ וווּיל ייִדל.

— אַ יאָדערדיקס.

— האָט אין זיך רייד.

— די צונג נישט פּיקן.

— און די מעשה?

— אַ שיינע מעשה.

— נאָר אַ קורצע.

אגבֿ, געפֿינען זיך אַזעלכע, וואָס זאָגן, אַז באַ זיי האָט זיך אויך געטראָפֿן אַזאַ געשיכטע. דאָס הייס, נישט דווקא פּונקט אַזאַ געשיכטע, נאָר כּמו עפּעס ווי אויף דעם אופֿן. און מחמת איטלעכן ווילט זיך זייער דערציילן זײַן געשיכטע, ווערט אין וואַגאָן אַ שטיקל יריד. ביז עס קומט־אַרײַן דער קאַמינקער ייִד. און אַז עס קומט־אַרײַן דער קאַמינקער ייִד, ווערט שטיל, און אַלע שפּאַרן זיך צונויף, ווי אַ וואַנט, און מע האָרכט די קאַמינקער געשיכטע מיט קאָפּ און מיט מוח.

— ווו־זשע האַלטן מיר? האָבן מיר שוין געפּטרט, ברוך השם, אַ ייִדן, וואָס הייסט קיווקע. איאָ? אַזוי מיינט איר? האָט איר אַ טעות, מײַנע ליבע ייִדן. עס גייט־אַוועק אַ האַלב יאָר אָדער אַ יאָר, איך וועל אײַך נישט זאָגן אַקוראַט, איז זיך מיישבֿ אַ ייִד, וואָס הייסט קיווקע, און שיקט־אַרײַן, וואָס אַרט אײַך, אַ בריוול, טאַקע אויף מײַן זיידנס נאָמען: „ראשית, שרײַבט ער, בקשתי להודיע, אַז איך בין, ברוך השם, געזונט, גיב גאָט דאָס נעמלעכע פֿון אײַך צו הערן. והשנית, שרײַבט ער, בין איך געבליבן אָן אַ גראָשן באַ דער נשמה און אָן שום טועכץ אין אַ פֿרעמד אָרט, צווישן דײַטשן. זיי פֿאַרשטייען נישט מײַן שפּראַך, און איך פֿאַרשטיי נישט זייער לשון. און ווו צו פֿאַרדינען איז נישטאָ, כאַטש לייג זיך און שטאַרב. על כּן, שרײַבט ער, בקשתי לשלוח..." איר פֿאַרשטייט אַ חכם? מע זאָל אים שיקן, הייסט עס, געלט! האָט מען זיך מן הסתּם גוט אויסגעלאַכט, צעריסן, וואָס אַרט אײַך, דאָס בריוול אויף צען חלקים און פֿאַרגעסן די מעשה. גייט נישט אַוועק קיין דרײַ וואָכן, קומט־אָן ווידער אַ בריוול, ווידער פֿונעם בר־מינן, פֿון קיווקען הייסט עס, און ווידער אויפֿן זיידנס נאָמען, און ווידער „בקשתי להודיע", און ווידער אַ מאָל „בקשתי לשלוח", נאָר דער דאָזיקער „בקשתי לשלוח" —מיט גאַנצע טענות: „סטײַטש, שרײַבט ער, וואָס האָט מען געהאַט צו אים? נעכײַ־בי וואָלט מען אים, זאָגט ער, שוין בעסער אָפּגעשמיסן. די שמייַ וואָלטן זיך, זאָגט ער, שוין לאַנג פֿאַרהיילט, און ער וואָלט זיך געבליבן באַ זײַן פּרנסה, ווי פֿריִער, נישט אַרומגיין, זאָגט ער, צווישן די דײַטשן שלינג־און־שלאַנג און געשוואָלן ווערן פֿאַר הונגער"...

whole town was beside itself with worry, and my grandfather most of all. What if our dear dead Kivke was apprehended at the border and brought back to Kaminka as alive and well as you and me? Why, an entire community might be banished to Siberia . . . With God's help, however, Shimon the coachman and his team of swift horses returned safe and sound from Radivil with a letter from Kivke that said, 'I wish to inform you all that I have arrived in Brody,' and there was great joy in Kaminka. A banquet was given at my grandfather's house, to which the jailkeeper and the constable and the doctor and all the authorities were invited, and a gay time was had by all: a band played music and everyone, mind you, got so drunk that the jailkeeper kissed my grandfather and his whole family as hard and as often as he could and the constable greeted the dawn by taking off his unmentionables and dancing on my grandfather's roof. After all, ransoming a Jew is nothing to sneeze at—and one saved from a flogging yet! Not bad at all, eh? Well, take a deep breath, my good friends, because the real fun has yet to begin. If you want to hear the rest of it, though, you'll kindly wait a few minutes, because I have to ask the stationmaster here how much time we have left to Baranovich. That's not where I'm going, mind you, but I have to change trains there . . ."

There was nothing to do but wait. The man from Kaminka went to talk to the stationmaster while we passengers in the car discussed him and his story.

"What do you think of him?"

"A swell fellow!"

"No nonsense about him!"

"He sure can talk."

"And no need to be coaxed!"

"What about the story?"

"It's a damn good one."

"Let's hope it's a long one, too."

Incidentally, there were even a few passengers who claimed that the same thing had happened in their towns. That is, not the exact same thing, but something more or less like it. And since every one of them was keen on telling it, the car soon turned into a free-for-all—but only until the Jew from Kaminka reappeared. As soon as he did, we all quieted down, crowded together to form a human wall, and gave him our undivided attention.

"Now where was I? We had just, thank God, said goodbye to a Jew named Kivke, hadn't we? You agree? Well then, you're wrong, my dear friends. A half year or a whole one went by, I can't tell you exactly, and our Mr. Kivke, mind you, sat down and wrote a letter and addressed it to my grandfather. 'In the first place,' he wrote, 'I wish to inform you that I am in good health and hope to hear the same from you. And in the second place, I've been left high and dry here without a cent to my name and no way of earning one, surrounded by Germans in a foreign land. They don't understand my talk and I don't understand theirs. If I can't make a living, I'll have to lie down and die. And so,' wrote Kivke, 'please be so kind as to send . . .' A subtle fellow, no? What he wanted to be sent, of course, was money! Everyone, mind you, had a good laugh, and then that letter was torn up into little pieces and forgotten. Well, before three weeks were up, another letter arrived, again from the late Kivke and again addressed to my grandfather, with an 'I wish to inform you' at the beginning and a 'Please be so kind' at the end, but this time the end had a postscript. Could it be, Kivke wanted to know, that the Kaminkans had something against him? Better to have been flogged and gotten it over with, because his wounds would have healed long ago and he wouldn't have been left penniless among Germans with nothing to do but watch his own belly swell from hunger . . .

באקומען אזא מין בריוול, האט דער זיידע, עליו השלום, געשיקט רופן צו זיך די שטאט: „וואס טוט מען? א ייד שטארבט פון הונגער. מע מוז אים עפעס שיקן"... און אז רב ניסל שאפירא זאגט, קאן מען קיין חזיר נישט זיין... האט מען זיך גאנץ פיין צונויפגעלייגט (מער פון אלעמען האט געגעבן דער זיידע אליין, וואס פארשטייט איר דא נישט?) און מע האט אים, וואס ארט אייך, ארויסגעשיקט אביסל געלט — און

ווידער פארגעסן, אז ס'איז געווען אמאל א ייד, וואס האט געהייסן קיווקע.

קיווקע אבער האט נ י ש ט פארגעסן, פארשטייט איר מיך, אז ס'איז דא א שטאט, וואס הייסט קאמינקע. עס גייט אוועק ווידער א האלב יאר, אדער א יאר, איך וועל אייך נישט זאגן אקוראט, קומט נישט אן, מיינט איר, פון אים ווידער א בריוול? און ווידער אפן זיידנס נאמען, און ווידער „בקשתי להודיע", און ווידער א מאל „בקשתי לשלוח", שוין דאנקען גאט מיט א מזל־טוב. „באשר בכן, — שרייבט ער אין בריוול, — אזוי ווי ער איז נישט לאנג א חתן געווארן, נעמט זייער א ווילע כלה, א טאטנס א קינד און פון א שיינער משפחה, על כן, „בקשתי לשלוח", זאל מען אים, הייסט עס, צושיקן צוויי הונדערט רייניש, וואס ער האט צוגעזאגט אײַנלייגן נדן. אנישט, זאגט ער, איז דער שידוך קיין שידוך נישט"... וואס זאגט איר אף דעם אומגליק? קיווקע וועט חלילה בלײַבן אן א כלה! וואס טויג אייך, מע האט זיך מיטן בריוול ארומגעטראגן איבער קאמינקע, ווי מיט עפעס רעכטס, און דער עולם האט געלאכט, זיך ממש געהאלטן בא די זײַטן. חוכא וטלולא איז געווען אין שטאט: „מזל־טוב אונדז"... „קיווקע איז א חתן געווארן"... „געהערט? צוויי הונדערט רייניש נדן"... „א טאטנס א קינד"... „כא־כא"...

דער כא־כא־כא האט אבער לאנג נישט געדויערט, ווארעם אין א פאר וואכן ארום קומט־אן, וואס ארט אייך, א בריוול, ווידער פון אים, און ווידער צום זיידן, שוין אן א „בקשתי להודיע", נאר מיט א „בקשתי לשלוח" אליין. „עס וואונדערט אים, שרײַבט ער, וואס מע האט אים נאך נישט ארויסגעשיקט די צוויי הונדערט רייניש, וואס ער האט צוגעזאגט אײַנלייגן. טאמער שיקט מען אים נישט ארויס, זאגט ער, באלד צוויי הונדערט רייניש, ווערט ער אויס חתן, און פאר בזיון בלײַבט אים איבער, זאגט ער, נאר איין זאך: אדער דערטרינקען זיך אין טײַך, אדער קומען צו פארן מיטן בײַטשל אהיים, קיין קאמינקע"...

די דאזיקע לעצטע ווערטער זײַנען ארײַן דעם עולם, וואס ארט אייך, אין נאז ארײַן, און מע האט אויפגעהערט צו לאכן, און דעם זעלבן אויפדערנאכט איז געווען באם זיידן אן אסיפה פון די פארנעמסטע בעלי־בתים אין שטאט, און ס'איז געבליבן, אז עטלעכע שיינע יידן, און דער

זיידע בתוכם, זאלן נעמען די פאטשיילעס און מחילה לאזן זיך איבער דער שטאט און צונויפמאכן פון קיווקעס וועגן נדן. א ברירה האט מען געהאט? האט קיין יסורים נישט. מע האט אים נאך געמוזט אנשרײַבן א מזל־טוב אויך און צווינטשעווען דעם חתן, ס'זאל זײַן אין א מזלדיקער שעה, ער זאל זיך מיט איר עלטערן אין עושר און אין כבוד און דערלעבן קינדס־קינדער, ווי געוויינטלעך. וואס האט מען גערעכנט? ער וועט חתונה האבן, וועט דאס אים פארדרייען דעם קאפ, וועט ער במילא פארגעסן, אז ס'איז דא א קאמינקע אף דער וועלט. צום סוף — ווער? וואס? אדרבה. ס'איז נישט אוועקגעגאנגען קיין האלב יאר, אדער א יאר — איך וועל אייך נישט זאגן אקוראט, — קומט נישט אן, מיינט איר, פון אים ווידער א מאל א בריוול? וואס איז ווײַטער? „באשר בכן, אזוי ווי ער האט חתונה געהאט, שרײַבט ער, און האט דווקא געטראפן, גאט האט אים צוגעשיקט, זאגט ער, א ווײַבל אף אלע יידישע קינדער געזאגט געווארן. נאר וואס דען? מיט אלע מעלות, זאגט ער, קאן נישט זײַן. האט זי א טאטן — מעג ער זײַן די כפרה. א ליגנער, א דרייער, א שווינדלער, אן אמתער באנדיט. ער האט אויסגענארט, שרײַבט ער, בא אים די צוויי הונדערט רייניש און האט אים ארויסגעטריבן מיטן ווײַב אף דער גאס. על כן, שרײַבט ער, „בקשתי לשלוח" — זאל מען אים, הייסט עס, ארויסשיקן תיכף ומיד אנדערע צוויי הונדערט רייניש. אנישט, זאגט ער, קומט אים אויס אדער נעמען ארײַנוווארפן זיך א לעבעדיקער אין טײַך־ארײַן, אדער קומען צו פארן צוריק אהיים מיטן בײַטשל"...

דאס האט שוין דער שטאט פארדראסן טאקע נישט אף קאטאוועס. צוויי מאל נדן? — דאס איז דאך שוין עפעס טאקע מעשה פארך! און ס'איז געבליבן, מע זאל אים אף זײַן בריוו נישט ענטפערן גארנישט. איז זיך מיישב קיווקע און ווארט־אפ א וואך צוויי אדער דרײַ און שיקט־ארײַן, וואס ארט אייך, ווידער א בריוו, און אלץ אף מײַן זיידנס נאמען: „אזוי און אזוי, וואס טראכט מען זיך? פאר וואס שיקט מען אים נישט ארויס די צוויי הונדערט רייניש? ער וועט אפווארטן, שרײַבט ער, נישט מער ווי אנדערטהאלבן וואכן, און אז מע שיקט אים נישט ארויס, זאגט ער, דאס געלט, האט אים קאמינקע פאר א גאסט, אם ירצה השם, גאר אין גיכן". און לאזט נאך אויס דעם בריוו מיט א „ונאמר אמן". א

"When my grandfather, may he rest in peace, received this letter, he called a meeting in his home. 'What should we do? We can't let a Jew die from hunger.' Well, when you were asked to fork up by Reb Nissl Shapiro, you couldn't be a pig about it. A fine collection was taken up (the biggest contributor to which, needless to say, was my grandfather himself), the sum was sent to Brody, and once more Kaminka forgot that there was such a person as a Jew named Kivke.

"Kivke, however, didn't forget that there was such a place as a town called Kaminka. Another half a year passed, or maybe it was a whole one, I can't tell you exactly, and guess what? Another letter arrived! Once more it was addressed to my grandfather and once more it had an 'I wish to inform you' with a 'Please be so kind' at the end, this time accompanied by some good news. Insofar and inasmuch, wrote Kivke, as he had recently become betrothed to a fine young lady from the very best of families, would the town kindly send him the two hundred rubles he had pledged as a dowry, because otherwise the match was off. What a tragedy, just imagine: Kivke would be left without a bride! I hardly need to tell you that the letter made the rounds of Kaminka as though it were a pearl of great price, and people laughed at it until their ribs ached. It became a running gag around town. 'Mazel tov, Kivke is engaged!' . . . 'Have you heard? She's a steal at two hundred rubles!' . . . 'And from the very best of families too, ha ha ha . . .'

"The ha-ha-ing, mind you, didn't last very long, though, because a few weeks later came another letter from Kivke to my grandfather—and this time without the 'I wish to inform you,' just with the 'Please be so kind.' He failed to understand, Kivke wrote, why the two hundred rubles for the dowry had not yet arrived. If he didn't receive them at once, the wedding would have to be called off—in which case his disgrace would be so great that only one choice would be left: either to drown himself on the spot or to come hell-bent back to Kaminka . . .

"Those last words of his, mind you, wiped the laugh off everyone's face. That same evening the town's leading Jews got together at my grandfather's house and decided that the most respected of them, my grandfather too, should go from door to door to raise a dowry for Kivke. What else could they do? And so as not to keep you in suspense, let me tell you that they not only sent him the money, they sent it with a mazel tov and wished the lucky bridegroom, as is the custom, many long years of happiness in which to raise children and grandchildren with his wife-to-be. What were they counting on? They were counting on his being so busy with his new marriage that he'd forget all about Kaminka. But do you think he did? A fat chance of that! Half a year didn't go by, or maybe it was a whole one, I can't tell you exactly, and what do you think came along? Another letter from Kivke! What did he want this time? Insofar and inasmuch as he was now married, he had a God-given wife who would be the envy of any Jew. Nothing was perfect, though—in this case the bride's father, who was such a liar, such a chiseler, such a gangster, such an out-and-out crook beside whom the biggest sinner could be mistaken for a saint, that he had defrauded our Kivke of his two hundred rubles and thrown him into the street with his wife. And so, he wrote, 'Please be so kind as to send'—would his fellow townsmen have the goodness to forward another two hundred rubles to make up for what he had lost. If not, he could either throw himself in the river or come hell-bent back to Kaminka . . .

"This time everyone was good and mad. *Two* dowries? Why, that was already a swindle! And so it was decided to let the letter go unanswered. Well, Kivke waited a week or two, mind you, or maybe even three, and then sent another letter, addressed once again to my grandfather. What, he wanted to know, did they take him for? Why hadn't they sent him the two hundred rubles? He would give them, he wrote, another week and a half—and if he still hadn't received the money by then, they could look forward to having him, God willing, as their guest in Kaminka, Yours Etcetera, amen and amen. He sure was some sheygetz!

שייגעץ קאָן!

ווי, פאַרשטייט איר, האָט דאָס געברענט און געבראָטן איטלעכן באַזונדער? נאָר וואָס האָט מען געקאָנט טאָן? ווידער א מאָל אַן אסיפה בײַם זיידן אין שטוב, און ווידער א מאָל שיינע בעלי־בתּים מיט א פּאַטשיילע איבער דער שטאָט. דער עולם האָט זיך אפילו, וואָס אַרט אײַך, שטאַרק געקנײַטשט, קיין חשק געהאַט צו געבן געלט צוליב אַזאַ כּל־בוניק. נאָר ס'איז עפּעס א תּירוץ — אַז רב ניסל שאַפּיראָ זאָגט געבן, קאָן מען קיין חזיר נישט זײַן. נאָר א תּנאַי האָט יעדער אויסגענומען, אַז דאָס גיט ער צום לעצטן מאָל. דער זיידע אַליין האָט אויך גאָר אַנדערש נישט גערעכנט, אַז דאָס איז שוין דאָס לעצטע מאָל. און אַזוי האָט מען אים טאַקע אָנגעשריבן, קיווקען הייסט דאָס, בפירוש מיטן הארבן וואָרט, אַז דאָס שיקט מען אים ד אָ ס ל ע צ ט ע מ אָ ל, און אַז מער זאָל ער פון קיין געלט גאָר נישט דערוועגן מזכּיר זײַן אפילו. אַוודאי האָט ער זיך שטאַרק איבערגעשראָקן, דער גנב, ווי מיינט איר? איינמאָל אונטער א יום־טוב קומט נישט אָן פונעם תּנאַ (צום זיידן, געוויינטלעך) ווידער א מאָל א בריוול? וואָס איז הײַנט? „באשר בכן, — שרײַבט ער, — אַזוי ווי ער איז זיך צונויפגעקומען אין בראָד מיט איינעם א דײַטש, זייער א לײַטישן מענטשן און אַן ערלעכן, און האָט געשלאָסן, זאָגט ער, מיט אים שותּפות, א פּאַיאַנס־געשעפט, און דאָס געשעפט איז, זאָגט ער, זייער א גוט געשעפט און א ראַיעל געשעפט, מע קאָן, זאָגט ער, דערפון האָבן זייער שיין פּרנסה, — על כּן בקשתי לשלוח, זאָל מען אים, הייסט עס, צושיקן, למען השם, פיר הונדערט מיט פופציק רייניש. און טאַקע באַלד, מע זאָל נישט „מעדליוועןˮ, זאָגט ער, מיטן געלט. וואָרעם דער שותּף, שרײַבט ער, וויל נישט וואַרטן, ער האָט, זאָגט ער, אַנדערע שותּפים, צען פּאַר איינעם, און טאָמער חלילה נעמט ער נישט דאָס געשעפט, בלײַבט ער אָן א געשעפט, און וויבאַלד ער בלײַבט אָן א געשעפט, קומט אים אויס, זאָגט ער, נאָר אַרײַנוואַרפן זיך אין טײַך אַרײַן, אָדער קומען צוריק אַהיים מיטן בײַטשלˮ — דער אַלטער נוסח! און לאָזט ער אויס מיט אַן אָנצוהערעניש, אַז באַם מע שיקט אים נישט אַרויס ביז אין צוויי וואָכן צײַט די פיר הונדערט מיט פופציק רייניש, וועט זיי קאָסטן טײַערער, וואָרעם זיי וועלן אים דאַרפן אומקערן פאַר הוצאות פון בראָד קיין קאַמינקע און צוריק פון קאַמינקע קיין בראָד —

א כּל־בוניק קאָן!

באַדאַרף מען אײַך נאָך דערציילן, וואָס פאַר א פאַרשטערטן יום־טוב די שטאָט האָט געהאַט? און איבערהויפּט — דער זיידע מײַנער! ער, עליו השלום, האָט נעבעך געחאַט, וואָס אַרט אײַך, דעם גרעסטן חלק! וואָרעם אַז ס'איז געקומען נאָך יום־טוב צו דער אסיפה, האָט דער עולם אָנגעהויבן אונטערמורמלען און טענהן: „גענוג! ביז וואַנעט איז דער שיעור צו צאַפּן געלט? אַלצדינג דאַרף דאָך זײַן מיט א מאָס. קרעפּלעך עסן קאָן אויך נמאס ווערן. אײַער קיווקע וועט אונדז מאַכן פאַר קבצנים!ˮ... אַזוי טענהט די שטאָט. ענטפערט דער זיידע: „וואָס עפּעס מ ײַ ן קיווקע? זאָגן זיי: „וועמענס דען? וועמענס אויפטו איז דאָס געווען, אַז דער ממזר זאָל פּלוצעם באַקומען אַפּאָפּלעקציע אין טורמע?ˮ...

פון די ווערטער האָט מײַן זיידע אַרויסגעזען (געווען א ייִד א חכם), אַז ס'איז דברים בטלים, קיין געלט וועט מער די שטאָט נישט געבן. האָט ער זיך א וואָרף געטאָן צו נאַטשאַלסטווע — נאַטשאַלסטווע ליגט דאָך אויך אין קוואַס גלײַך מיט אַלע, — טאָמער וועלן זיי געבן כאָטש עפּעס צושטײַער? — ווער? וואָס? א נעכטיקער טאָג! א גוי איז נישט קיין ייִד. א גוי נעמט זיך נישט צום האַרצן. און, וואָס אַרט אײַך, ער האָט נעבעך געמוזט, במחילה כּבודו, דער זיידע הייסט עס, צעגאָרטלען זיך און אָוועקשיקן זײַנע אייגענע עטלעכע גילדן צום דאָזיקן רוצח, ימח שמו. און א בריוו האָט ער אים אָוועקגעשריבן, א רעכטן בריוו (מײַן זיידע, עליו־השלום, אַז ער האָט געוואָלט, האָט ער געקאָנט!). אינעם דאָזיקן בריוו האָט ער אים, וואָס אַרט אײַך, גוט אויסגעשייגעצט, וויפל ס'איז אין אים אַרײַן. ער האָט אים אָנגערופן כּל־בוניק, און הולטאַי, און עם־האָרץ, און פּושע־ישׂראל, און בלוטצאַפּער, און פּיאַווקע, און רשע מרושע, און מומר להכעיס, און וואָס איר ווילט. און אָנגעזאָגט האָט ער אים איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז מער זאָל ער זיך גאָר נישט דערוועגן שרײַבן קיין בריוולעך און נישט מזכּיר זײַן אפילו פון קיין געלט. און האָט אים דערמאָנט, אַז ס'איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט, וואָס זעט אַלצדינג און ווייס אַלצדינג און צאָלט בכפל־כּפלים. און אויסגעלאָזט האָט ער דעם בריוו (פאָרט א ייִדיש האַרץ!) מיט תּחנונים, מיט א געבעט הייסט עס, ער זאָל רחמנות האָבן אויף זײַנע אַלטע יאָרן און זאָל נישט אומגליקלעך מאַכן א שטאָט מיט ייִדן, ובזכות זה וועט אים דער אייבערשטער העלפן, ער וועט דאָרט מצליח זײַן ווו ער וועט זיך קערן און ווענדן. אָט אַזאַ מין בריוו האָט אים דער זיידע, עליו השלום, אָוועקגעשריבן און אונטערגעחתמעט האָט ער זיך מיטן גאַנצן נאָמען בפירוש: „ניסל שאַפּיראָˮ — און דאָס איז געווען פון אים, ער זאָל מיר מוחל זײַן, די גרעסטע נאַרישקייט, ווי איר וועט באַלד האָרכן, וואָס אַרט אײַך, פון דער געשיכטע ווײַטער.

"Don't think that didn't kick up a storm! What could anyone do, though? Once more there was a meeting at my grandfather's house, and once more it was decided to send the most respected Jews from door to door. This time, mind you, people made a face, because who wanted to dish out still more money to such a scoundrel—but the fact of the matter was that when Reb Nissl Shapiro said 'Give,' being a pig was out of the question. Nevertheless, everyone swore that this was the last time. And my grandfather himself, mind you, didn't think otherwise, because he wrote Kivke back in no uncertain terms that he wasn't getting another cent and shouldn't dream of it.

"No doubt you think that put the fear of God into the rascal, eh? Well, suppose I told you that one morning, and a Jewish holiday it was too, another letter arrived from the fine gentleman, addressed, naturally, to my grandfather! Insofar and inasmuch, he wrote, as he had struck up a friendship in Brody with a German, a most excellent and honorable fellow, and decided to go partners with him in the china business, which was a very good, very solid line that could support a person nicely, 'Please be so kind as to send' four hundred and fifty rubles—and for heaven's sake, be quick and don't dawdle, because the partner refused to wait, he had ten other candidates lined up, and if he, Kivke, was left without a business, he could either go for a long swim in the river or come hell-bent back to Kaminka . . . In short, the usual. And he signed off with the gentle hint that if he did not have the money in two weeks' time, there would be the Devil to pay—or more precisely, his round-trip ticket from Brody to Kaminka and back. He sure was some shyster!

"I don't have to tell you what kind of upside-down holiday it was—and most of all, mind you, for my grandfather, may he rest in peace, because he bore the brunt of it. At the meeting that was held that night, the whole town was griping and grumbling. 'Enough! How long do we have to go on shelling out? There's a limit to everything; even chicken soup with kreplach can get to be too much. This Kivke of yours will make paupers of us all!' 'Why is he my Kivke?' asked my grandfather. 'Whose Kivke do you think he is?' was the answer. 'Whose idea was it in the first place to have the little bastard go die of a stroke while in prison?'

"Well, my grandfather (he was one smart Jew, he was) saw right away that it was a waste of time to hope for more money from the town, so he went to the local authorities—after all, they were in the same boat as he was—and asked them for a donation to the cause. Do you think they gave him a kopeck? Not a chance! Your goy is not your Jew; such things don't faze him in the least. And so my poor grandfather, mind you, had to swallow his medicine and stake that damned cutthroat to some more cash from his own pocket. You should have seen the letter he sent with it, though! (My grandfather, God rest his soul, could give as good as he got.) Mind you, he gave that sheygetz hell in it. He called him a scoundrel, a degenerate, a know-nothing, a leech, a bloodsucker, a fiend, a traitor, a disgrace to the Jewish people, and whatever-else-have-you. He also told him once and for all not to dare write any more letters or ask for another cent, reminded him that God above sees everything and pays back tit for tat, and ended by begging him (a Jewish heart is still a Jewish heart, after all!) to have pity on an old man like himself and not ruin a town full of Jews, in return for which the Almighty would surely assist him in all his endeavors. That was the letter my grandfather sent, and he signed it with his full name, 'Nissl Shapiro'—which was, mind you, the biggest mistake he ever made in his life, as you'll shortly see for yourselves."

The Jew from Kaminka paused again; reached for his tobacco pouch, slowly rolled himself another cigarette, lit it, and took a few deep puffs without even noticing that the whole car was dying of curiosity. When he had breathed in and coughed out enough smoke, he blew his nose, rolled up his sleeves again, and continued in the same tone as before:

"You must be thinking, my friends, that my grandfather's letter gave that son-of-a-bitch a good scare. Don't kid yourselves! Half a

דאָ האָט דער קאַמינקער ייִד ווידער אַ מאָל זיך אָפּגעשטעלט, אַרויסגענומען דעם פּאָרטאַבאַק, פּאַוואָלינקע פֿאַרדרייט אַ פּאַפּיראָס, פֿאַררייכערט און שטאַרק פֿאַרצויגן זיך, איין מאָל און צוויי מאָל און דרײַ מאָל, גאָר נישט געקוקט דערויף, וואָס דער עולם איז נײַגעריק, גייט־אויס מיט אַלע כּחות, מע וויל שוין וויסן דעם שפּיץ. נאָכדעם ווי ער האָט זיך אָביסל אָנגערייכערט און אויסגעהוסט, האָט ער גוט אויסגעשנײַצט די נאָז, פֿאַרקאַטשעט איבעראַנײַס די אַרבל און אָנגעהויבן מיטן זעלבן טאָן, וואָס פֿריִער:

— איר קערט אַוודאי מיינען, מײַנע ליבע ייִדן, אַז דער כּלב שבכּלבים האָט זיך שטאַרק איבערגעשראָקן פֿאַר מײַן זיידנס בריוו? עס הייבט זיך גאָר נישט אָן. עס גייט נישט אַוועק קיין האַלב יאָר, אָדער אַ יאָר — קומט אָן, וואָס אַרט אײַך, פֿון דעם משומד אַזאַ מין מכתב: „ראשית בקשתי להודיע, אַז מײַן שותּף דער דײַטש, קומען זאָל אויף אים אַ בייזער חלום, האָט מיך באַשווינדלט, באַנומען פֿון קאָפּ ביז די פֿיס און אַרויסגעוואָרפֿן פֿון געשעפֿט. האָב איך אַפֿילו געוואָלט אײַנגעבן אויף אים, פֿאַרפֿירן אַ פּראָצעס, האָב איך אָבער געזען, אַז ס'איז אַ נעבעכטיקער טאָג. אָנהייבן זיך לאָדן מיט אַ דײַטש — דאַרף מען זיך געזעגנען מיטן לעבן. זיי זײַנען אַזעלכע ממזרים, אַז מע טאָר נישט שטיין אין זייערע דלית אמות! בין איך געגאַנגען און האָב בעסער אָפּגעדונגען אַ געוועלב, טאַקע נעבן זײַן געוועלב, אַ טיר נעבן אַ טיר, און איך עפֿן אַ נײַ געשעפֿט, אויך פֿון פּאַיאַנס, און מיט גאָטס הילף, איך וועל דעם דײַטש באַגראָבן, ער וועט באַ מיר עסן די ערד! נישטמער — איין זאַך, וואָס מע דאַרף האָבן דערצו פֿאָדעם, צום ווייניקסטן — טויזנט רייניש. על כּן בקשתי לשלוח"... אַזוי שרײַבט ער, קיווקע הייסט עס, און לאָזט אויס דעם בריוו מיט די ווערטער: „און באַם איר שיקט מיר נישט אַרויס אין אַכט טאָג אַרום די טויזנט רייניש, שיק איך אָפּ, זאָגט ער, אײַער לעצטן בריוו, וואָס איז געחתמעט מיט אײַער אייגענער האַנט: „ניסל שאַפּיראָ", גלײַך אין דער גובערניע אַרײַן, און דערצייל זיי אויס די גאַנצע מעשׂה פֿון אל"ף ביז תּי"ו: ווי אַזוי איך האָב באַקומען אין טורמע די אַפּאָפּלעקציע, ווי אַזוי איך בין נאָכדעם אויפֿן הייליקן אָרט אויפֿגעשטאַנען תּחית־המתים, ווי אַזוי שמעון דער בעל־עגלה האָט מיך געבראַכט בשלום קיין בראָד, און ווי אַזוי איר האָט מיר אַרויסגעשיקט עטלעכע מאָל לאַ־יחרץ־געלט. אַלצדינג וועל איך זיי, זאָגט ער, אויסדערציילן, לאָזן זיי וויסן, אַז מיר האָבן אַ גרויסן גאָט און קיווקע איז נישט געשטאָרבן"...

געפֿעלט אײַך, אַשטייגער, אַזאַ מיר ברוך־הבא?! ווי נאָר דער זיידע, עליו השלום, האָט איבערגעלייענט דעם דאָזיקן זיסן בריוו, אַזוי איז אים באַלד געוואָרן שלעכט, וואָס אַרט אײַך, אויף צו חלשן. עס האָט אים אָפּגענומען, נישט פֿאַר מיר געדאַכט... ייִדן, מיר שטייען? וווּ זײַנען מיר?

— סטאַנציע באַראַנאָוויטש... סטאַנציע באַראַנאָוויטש...

אַזוי רופֿן־אויס די קאָנדוקטאָרן, לויפֿנדיק איינס נאָך דאָס אַנדערע פֿאַרבײַ די פֿענצטער פֿון אונדזער וואַגאָן.

דערהערט דעם נאָמען „באַראַנאָוויטש", שפּרינגט־אויף אונדזער קאַמינקער ייִד פֿון אָרט, טוט זיך אַ כאַפּ צו זײַן פּעקל, עפּעס אַ מין זאַק, אָנגעשטופּט גאָט ווייס מיט וואָס, שלעפּט אים מיט אַלע כּחות און לאָזט זיך צו דער טיר. איין מינוט — און ער איז שוין מיט בײדע פֿיס אויף דער פּלאַטפֿאָרמע, שוויצט און שטופּט זיך מיטן זאַק צווישן עולם, טוט אַ קוק אַרײַן יעדן איינציקן אין פּנים אַרײַן:

— באַראַנאָוויטש?

— באַראַנאָוויטש.

עס כאַפּט דעם אָנבליק, ווי באַ קידוש־לבֿנה:

— שלום עליכם?

— עליכם שלום!

אַ סך פֿון אונדזער וואַגאָן (און איך אויך בתוכם) לויפֿן אים נאָך פֿון הינטן און כאַפּן אים באַ די פּאָלעס:

— פֿעטער! ס'איז בלאָטע! מיר וועלן אײַך נישט אָפּלאָזן. איר מוזט אונדז זאָגן — וואָס איז געווען דער סוף פֿון דער געשיכטע?

— וואָסער סוף? ס'איז ערשט אָן אָנהייב! לאָזט מיך אָפּ! וואָס ווילט איר? איך זאָל פֿאַרשפּעטיקן איבער אײַך דעם פּאָיעזד? מאָדנע ייִדן! איר הערט דאָך: באַראַנאָוויטש! סטאַנציע באַראַנאָוויטש!

און אײדער מיר קוקן זיך אַרום, איז שוין נישטאָ קיין זכר אַפֿילו פֿון דעם קאַמינקער ייִדן.

פֿאַרברענט זאָל ווערן די סטאַנציע באַראַנאָוויטש!

ענדע געשיכטע נומער דרײַ.

געשריבן אין יאָר 1909

year didn't go by, or maybe it was a whole one, mind you, when along came another letter from that turncoat. 'In the first place,' it said, 'I wish to inform you that my German partner, may his life be one bad dream, has cheated me out of house and home and out of my share of the business. I would have sued him if it hadn't been clear that I didn't stand a Chinaman's chance. Taking a German to court around here means taking your life in your hands. Why, I wouldn't touch one of those bastards with a ten-foot pole! So I went and opened a store near his, right next door to him, in fact, and went into business for myself. With God's help I'll bury that Kraut yet, I'll see to it he ends up eating dirt! The problem is that I need an advance of at least a thousand rubles, so please be so kind as to send . . .'

"That's what Kivke wrote in his letter, which concluded: 'If you don't come up with the money in eight days, I'm taking your last letter signed "Nissl Shapiro" and forwarding it straight to the provincial governor with an unabridged account of all that happened: how I died of a stroke in prison, and how I was resurrected in the cemetery, and how Shimon the coachman brought me to Brody, and how you've kept sending me hush money. I'll write him everything, I'll let him know that we Jews have a great God above who rescued Kivke from the grave . . .'

"How's that for a greeting card? Mind you, as soon as my grandfather, God rest his soul, read those sweet sentiments, he had such a fright that he fainted dead away. It shouldn't happen to anyone, but he lost all control of . . . Jews, where are we? What station is this?"

"Baranovich station!" cried the conductors, running one after another past the windows of our car. "All out for Baranovich!"

Hearing the name Baranovich, the Kaminka Jew jumped from his seat, reached for his belongings, which were in a kind of sack stuffed with God only knew what, and, barely able to carry it, headed for the door. In another minute he was standing on the platform with the sweat pouring off him, struggling through the crowd and asking whomever he stumbled into:

"Baranovich?"

"Baranovich!"

He made me think of a Jew blessing the New Moon in the synagogue courtyard, bumping into his fellow Jews in the darkness and inquiring of each:

"Is that you?"

"Yes, it's me!"

Several passengers from our car, myself included, ran after him and seized him by the coattails. "Hey, there! You can't do this to us! We won't let you go. You have to tell us the end of the story!"

"What end? It's barely begun. Let go of me! Do you want me to miss my train? A strange bunch of Jews you are! Didn't you hear them say Baranovich?"

And before we knew it, the Jew from Kaminka had vanished into thin air.

I wouldn't mind if Baranovich station burned to the ground!

(1909)